

Abdülkâdir el-Arnaût (1350–14 Şevval 1425/ 1929 –26 Kasım 2004)

Yetmiş altı yıllık ömrünü Hz. Peygamber'in hadisleri uğruna çalışmaya; ilme, öğretime, tahkik ve davete tahsis eden Abdülkâdir el-Arnaût 14 Şevval 1425 (26 Kasım 2004) cuma günü sabah namazı vaktinde geçirdiği kalp krizi neticesinde Dımaşk'ta vefat etti. Meydan mahallesindeki Zeynelâbidin Camii'nde cuma namazının ardından oğlu Mahmûd tarafından kıldırılan cenaze namazından sonra Hakle Kabristanı'na defnedildi. Merhum Arnaût (Allah rahmet eylesin) geriye, sekizi erkek on bir çocuk bıraktı. Çocuklarından en büyük oğlu ve bir muhakkik olan Mahmûd dışındaki diğerleri tamamı, ilk eşi Sabriye hanımın vefatı dolayısıyla evlendiği ikinci eşi Hatice hanımdandır.

Abdülkâdir el-Arnaût diye şöhet bulmuşsa da kimliğindeki gerçek ismi Kadri'dir (Kadri b. Savkal b. Abdül b. Sinân). Asıl memleketi olan Arnavutluk'a işaret etmek üzere de el-Arnaût nisbesini almıştır. Kadri 1350'de (1929) Kosova'da yer alan Vrela'da doğdu. Babası Savkal Sırpların Kosova'daki müslümanlara uyguladığı baskılar sebebiyle köyü Vrela'dan eşi ve çocukları ile birlikte 1353'te (1932) Şam'a hicret etti. O sırada Kadri henüz üç dört yaşlarında bir çocuktur. Şam'a hicretlerinden kısa süre sonra, annesi Şâne'nin vefatı dolayısıyla küçük yaşta öksüz kaldı. Babası onu önce iki yıl devam ettiği Şeyh Emîn el-Hanefî'nin idaresindeki Medresetü'l-edebi'l-İslâmî'ye yazdırdı. Daha sonra kaydını Medresetü'l-İs'âfi'l-Hayrî adlı ilkokula nakledildi ve beşinci sınıftan 1363'te (1942) mezun oldu. Buradan aldığı ilkokul diploması dışında ne başka bir okula gidebilmiş, ne de akademik anlamda bir ders almıştır.

Ailesinin yaşadığı malî sıkıntılar dolayısıyla mezuniyetinin ardından bir yandan gayri resmî olarak ilimle meşguliyetini sürdürürken diğer yandan da Miskiyye mahallesinde saat tamirciliği işiyle meşgul olmaya başladı. Gündüzle-

ri saat tamirciliği ile meşgul olurken akşamları da Ezher mezunu ve şer'î ilimlere vâkif biri olan Saîd el-Ahmer'den dinî ilimleri okumaya başladı. Hocasının teşviki ve gerekli imkânı sağlaması sayesinde dönemin Şam ulemâsının derslerine devam etti. Nâsirüddin el-Elbânî'nin babası Nuh Necâtî yanında, Süleyman Kâvecî el-Elbânî'den fıkıh ve sarf, Subhî el-Attâr'dan tecvîd, Muhammed Sâlih el-Ferfûr'dan da Arapça, fıkıh, tefsir, bedî', meânî, beyân ilimlerini okudu. Özellikle Muhammed Sâlih el-Ferfû ile on yılı aşkın süre birlikte oldu. Akranları ve arkadaşları arasında Abdürrezzâk el-Halebî, Remzî el-Bezm, Şuayb el-Arnaût gibi ulemâdan kimseler vardı. Yine dönemin âlimlerinden Ali et-Tantâvî, Muhammed Emîn el-Mısırî, İbn Mânî, Rifâî, Abdurrahman el-Bânî, Muhammed Lutfî b. es-Sebbâğ, Züheyre eş-Şâviş, Nâsirüddin el-Elbânî gibi kimselerle arkadaşlık yaptı, kendilerinden istifade etti.

Erken dönemde okuduğu ve hadis ilmini sevmesine vesile olan eserlerin başında Müslim'in *el-Câmiu's-sahîh*'i gelir. Bu sırada İbn Hacer ve İbn Kayyim gibi müelliflerin şerhlerini de mütalaa etti. Şeklî anlamda hadis icâzetine önem vermeyip, esasen icâzetin hoca, talebe ve icâzeti verilen kitap etrafında cereyan eden bir eğitim şekli olduğunu, buna özen gösterilmesi gerektiğini savundu, bu doğrultuda tadrîsatını sürdürdü.

Abdülkâdir el-Arnaût çalışmalarını sadece hadis ilmine hizmetle sınırlı tutmamış, davet, tebliğ ve halka hizmet konularında da önemli vazifeler ifa etmiştir. Pek çok cami dersinin yanında 1373-80 (1952-59) yılları arasında mezun olduğu Medresetü'l-is'âfî'l-hayrî'de Kur'an ve hadis dersleri okuttu. 1381'de (1960) yine Dımaşk'ta bulunan el-Ma'hedü'l-Arabî el-İslâmî'ye geçti ve burada Kur'an ve fıkıh dersleri okuttu ve aynı zamanda Şeyh Bedreddin el-Hüseynî tarafından kurulan Ma'hedü'l-Furkân'da dersler verdi. Bu tarihlerde Şam ulemâsıyla aralarında zuhûr eden tartışmalar sebebiyle hatiplik görevinden ayrılarak haftada bir sürdürdüğü cami dersleri dışındaki bütün vazifelerini bıraktı. Hocalık yaptığı süre boyunca Ahmed Muhammed Şâkir'in *el-Bâisü'l-hasîs* (Kahire 1958), Nevevî'nin *İrşâdü tullâbi'l-hakâik* (Medine 1987), Cemâleddin el-Kâsımî'nin *Kavâidü't-tahdîs* (Dımaşk 1925), Sehâvî'nin *Fethu'l-mugîs* (I-III, Beyrut 1983), Süyûtî'nin *Tedribü'r-râvî* (Beyrut 1988), İbnü'l-Kayyim'in *Zâdü'l-meâd* (Beyrut 1981), Zebîdî'nin *et-Tecrîdü's-sarih* (Kahire 1958) adlı eserlerinin de aralarında bulunduğu pek çok kitap okuttu.

Tedris faaliyetlerinin yanında cami hatipliği görevini de yürüten el-Arnaût on beş yıl boyunca Câmîu'd-dîvâniyyeti'l-Berâniyye'de, daha sonra da on yıl süreyle inşasına da öncülük ettiği Câmîu Ömer b. el-Hattâb'da hatiplik görevini yürüttü. Ardından on yıl süreyle Câmîu'l-İslâh'ta, sekiz yıl da Câmîu'l-Muhammedî'de hatiplik yaptı. Görev yaptığı camilerden bir kısmından Selefîlik ve İbn Teymiyye sevgisi dolayısıyla ortaya çıkan tartışmalar nedeniyle ayrıldı.

Öte yandan asıl ülkesi ile irtibatını hiçbir zaman koparmayan Abdülkâdir el-Arnaût, babasının teşviki ile Arnavutçayı öğrendi, ailesiyle ana dilini konuştu ve sürekli olarak Arnavutluğa ve civar bölgelere giderek tebliğde ve ilmî faaliyetlerde bulundu. Bunun yanında Şârîka, Riyâd, Mekke ve Medine'nin de aralarında bulunduğu pek çok yerde ihtisas alanıyla ilgili ilmî toplantılara katıldı.

Fetva verirken belirli bir mezhebe bağlı kalmaması dolayısıyla Abdülkâdir el-Arnaût ile Şamlı bazı âlimler aralarında ciddi tartışmalar yaşandı. Müctehitlik iddiasında bulunmayarak sürekli kendisini hadis talebesi olarak takdim etmenin yanı sıra, delilini bilmeksizin fetva vermeyi de hoş görmezdi. Bununla birlikte genellikle İbn Teymiyye ve İbn Kayyim'in görüşleri doğrultusunda fetva verdiği görülür. Doğru olduğunu düşündüğü konularda açık fikirlilikle görüşünü dile getirirdi. Onun tenkit edildiği bir diğer konu da tasavvufa yaklaşımıdır. Arnaût zühd anlamındaki tasavvufa sıcak bakmakla birlikte günümüzdeki tasavvufî anlayışı tasvip etmezdi. Kendisine yönelik Seleflik ithamlarına karşı da böyle bir iddiada bulunmadığını, Seleflik ile selef yönteminin farklı olduğunu, gücü nisbetinde selef yöntemini takip etmeye ve selefin görüşüyle amel etmeye çalıştığını söylerdi. On yıldan fazla devam ettiği Muhammed Sâlih el-Ferfûr'un ders halkasından arkadaşı Şuayb el-Arnaût ile birlikte ayrılması da Seleflik ithamları ve İbn Teymiyye'ye sevgisi dolayısıyla-

Abdülkâdir ile Şuayb arasında nesep itibarıyla bir yakınlık bulunmamakla birlikte akraba veya kardeş oldukları şeklinde yaygın bir yanlış kanaat vardır. Ayrıca Abdülkâdir pek çok kişinin Nâsîrüddin el-Elbânî ile ilmî ihtilâfları bulunan Şuayb el-Arnaût'u kendisiyle karıştırdığını, oysa Elbânî ile arkadaş ve dost olduğunu, aralarında herhangi bir problemin bulunmadığını ifade etmiştir. Üçü de Arnavutluk'tan gelmiş olup, Şuayb el-Arnaût Hanefî Mezhebi üzere kalmaya devam ederken, Abdülkâdir ile Nâsîrüddin selef yöntemini benimsemiştir. Hatta aralarındaki fikrî yakınlık dolayısıyla Nâsîrüddin yeni neşredilen kitaplarını Abdülkâdir'e gönderir, o da derslerinde ve çalışmalarında bunlardan istifade ederdi.

İçtihad yöntemindeki farklılık dolayısıyla, çoğunluğu Hanefî Mezhebi'ne mensup ulemâ ile merhum Arnaût arasında zaman zaman görüş farklılıkları zuhur etmiştir. Aynı mecliste yapılan üç talâkın üç değil bir sayılması, şarta bağlı talâka şartın gerçekleşmesi durumunda talâkın vâki olmayıp yemin kefâretinin verilmesi gerektiği gibi meseleler onun cumhura muhalefet ettiği fetvalarından bazılarıdır. Bu fetvalarını nasları hafife almak düşüncesinden hareketle değil, insanların işlerini kolaylaştırmak düşüncesiyle verdiğini söylerdi.

Arnaût küçüklüğünden beri hadis ve hadis ilimleriyle meşgul olup derinleşmesine rağmen, pekçok telif eser bulunmakla birlikte bunların güvenilir

neşirlerinin azlığı dolayısıyla, öncelikli işin tahkik yapmak olduğunu savundu ve bu fikri doğrultusunda telif yolunu değil tasnif ve tahkik yöntemini benimsedi. Bu sebeple *el-Veciz fi menheci's-selefi's-sâlih* ile akîde ve ahlâka dair beş hadisi şerhettiği *Vasâyâ nebeviyye* gibi birkaç küçük risâle dışında telif eseri bulunmamaktadır. Hadis ilmine hizmeti ve tahkikteki başarısı, bu uğurda büyük fedakârlıkta bulunmasına, ilim ehline uygun düşmeyecek fiil ve davranışlardan uzak durmasına, hadis ilmi ve yöntemine olan sadakatine ve yazma eserlerin bulunduğu kütüphanelere aşırı düşkünlüğüne bağlıdır.

Hadis ıstılahları konusunda geleneksel düşünceden farklı bir kanaat taşımayan Arnaût, geçmişte olduğu gibi günümüzde de hadislerin **tashih** ve **tazîfine** yönelik hüküm verilebileceği fikrini, Nevevî'nin "Hadis ilminde maharet sahibi olan ve gerekli bilgiye sahip bulunan kişilerin hadis ıstılahları çerçevesinde tashih, tahsin ve ta'îfte bulunması câizdir" şeklindeki görüşüne dayandırdı. Arnaût'a göre, hadisler hakkında vereceği hükümlerle âlâkası olduğu ve yöntemi ile de doğrudan ilgisi bulunduğu için, muhaddisin itikadının sağlam olması son derece önemlidir. Ayrıca o *Sahîhayn* dışında yer alan bütün eserlerdeki hadiselerin sahih ve zayıf olup olmamaları açısından değerlendirilmeye tabi tutulması gerektiği kanaatindedir. Hakkında zayıf hükmü verilen bir hadisi destekleyecek **şâhid** ve **mütâbi'** arayışına kesintisiz devam eder, hadisin farklı tariklerden gelmesi veya şâhidlerle desteklenmesi hâlinde şâhid ve mütâbi'lerin durumuna göre hadise sahih veya hasen hükmü verirdi.

İbnü'l-Esir'in *Câmiu'l-usûl* adlı eseri üzerine yaptığı tahkik çalışması onun ilim ehli arasında şöhret bulmasına vesile olurken, aynı zamanda onun ilmî titizliğini de ortaya koydu. Tahkikini eserin güvenilir yazma nüshalarına ulaşarak gerçekleştirdi, eserdeki hadisleri numaralandırdı, sıhhat durumlarını açıkladı, muhtelif mezhep görüşlerini hadislerle ilgili hükümlere yansıtmaya çalıştı.

On bin hadis ezbere bildiği ifade edilen Abdülkâdir el-Arnaût fıkıh, tefsir, hadis ve ahlâk gibi konulara dair elliye aşkın eserin tahkikini gerçekleştirmiştir. Bunlardan hadise dair olanlar arasında yukarıda adı geçen ve bir kısmı ortak hazırlanan İbnü'l-Esir'e ait *el-Câmiu'l-usûl*, Beyhakî'nin *Muhtasarı Şuabi'l-îmân*, Nevevî'nin *el-Ezkâr*, Kâdî İyâz'ın *eş-Şifâ bi ta'rifî hukûki'l-Mustafâ*, İbnü'l-Esir'in *Şemâilü'r-resûl*, Tebrîzî'nin *Mişkâtü'l-Mesâbih*, İbnü'l-Kayyim'in *Zâdü'l-meâd*, Sıddîk Hasan Han'ın *el-İzâa limâ kâne ve yekünü beyne yedeyi's-sâa* gibi eserler yanında İbn Teymiyye'ye ait çok sayıda çalışma da bulunmaktadır. Tahkikini tamamladığı halde henüz yayımlanma aşamasına gelmemiş eserler arasında ise İbn Kesir'in *el-Fiten ve'l-melâhim*'i ile *Şemâilü'r-resûl*'ü, Kuşeyrî'nin *el-Mübtedeât*'ı ve Sıddîk Hasan Han'ın *Yakazatü üli'l-ebşâr bizikri'l-cenneti ve'n-nâr* adlı çalışmaları bulunmaktadır.

Yaşadıkları zulüm ve baskılar dolayısıyla ailecek Kosova'dan Dımaşk'a hicret etmek zorunda kalmalarına ve buradaki çileli hayatlarına rağmen hadis

ilminden hiçbir zaman kopmayan ve doğru bildiği Selef-i sâlihîn yolundan şaşmadan hayatını sürdürüp, kendini talebe yetiştirmeye adanmış merhum Abdülkâdir el-Arnaût¹ yetiştirdiği talebeleri ve geride bıraktığı çalışmaları vasıtasıyla vefatından sonra da hizmetine devam edecektir.

İbrahim HATİBOĞLU, Doç. Dr.

UÜ İlahiyat Fakültesi, Nilüfer/BURSA

¹ Hayatına dair daha ayrıntılı bilgi için bk. Mahmûd Muhammed Cemil el-Kesr, *Keşfü'l-lisâm an ehadi muhaddisi's-Şâm: el-Muhaddis eş-Şeyh Abdülkâdir el-Arnaût*, Beyrut: Dârü'l-Me'mûn li't-Türâs 1421/2000, 72 sayfa; kendi ifadelerine dayanılarak hazırlanmış geniş bir doküman için bk.
1- <http://www.alarnaut.com>
2- <http://www.islamweb.net/ver2/archive/readArt.php?lang123390=a&id=76606>
3- <http://saaid.net/Doat/fahad/11.htm>